

Na začiatku septembra 2003 pripravil bratislavský Divadelný ústav seminár na tému Súčasná tvorba alternatívnych a bábkových divadiel pre deti. Seminár nadväzoval na záver 3. ročníka medzinárodnej prehliadky HRÁME PRE VÁS organizovanej BIBIANO, medzinárodným domom umenia pre deti. Úvodný referát predniesla PhDr. Oľga Panovová, CSc., o niektorých aspektoch súčasnej tvorby pre deti hovorila PhDr. Dagmar Inšitorisová, PhD., o bábkovom divadle pre deti v Amerike informovala Mgr. Iveta Škripková a o Divadle bábok jeho zakladateľka, herečka Terézia Szabová-Kornošová. Pretože som bol pri zrode medzinárodnej prehliadky HRÁME PRE VÁS, spomenul som si na širšie súvislosti spojené so vznikom tohto podujatia.

Keď sa v roku 1960 ukončila etapa zakladania profesionálnych bábkových divadiel na Slovensku, vznikla v nasledujúcich rokoch naliehavá požiadavka na usporiadanie celoslovenskej prehliadky bábkových divadiel ako miesta konfrontácie umeleckej tvorby jednotlivých súborov. Tá sa nakoniec uskutočnila v roku 1964 v Košiciach, k čomu dopomohlo aj vhodné politické výročie. Predpokladalo sa, že košičkou prehliadkou sa položí základy pravidelného, dvojročného stretávania sa slovenských bábkových divadiel. Nestalo sa tak, pretože nadriadený orgán požadoval poariť festival každoročne a spojiť ho s niektorou významnou politickou udalosťou. Neboli vypočítané ani názory odborníkov, že tieto divadlá nie sú schopné každoročne vyprodukovať festivalové predstavenie. Tak hneď v zárodku bola prerušená tradícia prehliadok a slovenski bábkari sa stretávali iba nepravidelne, pri rôznych výročiach divadiel.

V tom čase si českí bábkari vyriešili absenciu cyklických prehliadok založením Skupovej Plzne (v roku 1967). Festival s dvojročnou periodicitou pomenovali po vynikajúcom českom

bábkarovi, tvorcovi a prvom interpretovi postavičiek Spejbla a Hurvínka profesorovi Josefovi Skupovi (1892 – 1957) a sústredili ho do jeho rodiska. Čoskoro sa ukázalo, že do koncepcie inscenačných projektov uvádzaných na festivale, nezapadajú predstavenia určené do prostredia materských škôl. Vznikla preto požiadavka na založenie samostatného festivalu ako pendanta Skupovej Plzne. Strediskom sa stal Liberec, kde sa v tamojšom Naivním divadle vytvárali najlepšie podmienky pre osobitú bábkarskú tvorbu. Tak vznikla v roku 1972 Mateřinka, národná prehliadka profesionálnych bábkových divadiel s inscenáciami pre deti predškolského veku.

Slovenski bábkari vtedy celkom nedocenili význam tohto špecifického festivalu a skôr ho považovali za zbytočné drobenie sil v rámci celkového postavenia českého a slovenského profesionálneho bábkarstva. Skepsa bola iste opodstatnená, pretože ani pri mimoriadnom úsilí vtedajších organizátorov sa nedarilo na Slovensku založiť tradíciu pravidelných prehliadok profesionálnych divadiel, nieto zaoberať sa ešte úvahami o špecifickom festivale. Tradícia Bábkarskej Bystrice ako prehliadky slovenských profesionálnych bábkových divadiel vznikla až v roku 1977.

Na Mateřinku prichádzali súbory s osobitou dramaturgiou, novými réžijnými postupmi, originálnym výtvarným prejavom, ale najmä hravým, kontaktným a muzikálno-komediálnym herectvom. S celým okruhom otázok tvorby pre deti predškolského veku sa

zaoberali českí a slovenskí divadelníci, teoretici a psychológovia. Na základe predstavení a reakcií detí na ne robili výskumy a prvé poznatky formulovali na spoločných seminároch a konferenciách.

Požiadavka prehliadky so zameraním na detského diváka predškolského veku sa na Slovensku začala vyslovovať značne oneskorene. Pritom bola ukrytá v nejednom predstavení bábkových divadiel, hoci nemala vytvorené podmienky pre samostatnú existenciu. Jej zázemie len postupne vytvárali jednotlivci-sólisti a skupinky svojimi vystúpeniami. Michal Hraška so svojou originálnou Show pre dve ruky, Terézia Szabová-Kornošová s Divadlom bábok, Emília Tomanová s televíznym Drobčekom, košický Tomáš Plazský s Divadlom v kufri. Niektorí z nich dostali samostatný priestor na vystúpenie v rámci prvého ročníka Bábkarskej Bystrice (1977). V osemdesiatich rokoch, odchodom niekoľkých umeleckých a technických pracovníkov z bábkových divadiel, vznikali pri agentúrach bábkové súbory: Súbor Ivana Matulíka, košické divadlo HURA (Humor a radosť) a najmä bratislavské Divadlo PRAK vedené Vladimirom Raimanom, ktorom účinkovalo niekoľko vynikajúcich bábkohercov.

V deväťdesiatych rokoch sme zaznamenali ďalší odchod bábkohercov z profesionálnych divadiel. Aby sa naplno mohli umelecky realizovať, založili si jedno-dvojčlenné súkromné súbory. Bratislavská bábkoherečka Ivica Ozábalová a český bábkoherec a bývalý riaditeľ brnenskej Radosti Vratislav Schilder divadlo Kde bolo, tam bolo, s ktorým, vždy v príslušnom jazyku, hrávali po českých a slovenských mestách a mestečkách, košické Erby divadlo

(predtým Šašulína) vedené Róbertom Erbyom a Zuzanou Othovou-Menyhertovou, pôsobiace momentálne v Nemecku. Mimoriadne postavenie si svojou osobitou poetikou vydobylo Teatro Tatro vedené režisérom Ondřejom Spišákom a peziňské Divadlo PIKI s vynikajúcou bábkohereckou dvojicou Katarína Aulitisová a Lubomír Píktor, bratislavské Teatro NELINE vedené Petronelou Dušovou a výtvarníkom Miroslavom Dušom, ktoré ako jediné sa venuje tvorbe inscenácií s vážnou hudbou. V Žiline pôsobí Divadlo PIMPRLO s Renátou Repkovou a Borisom Bačikom, v Košiciach Divadlo Maškrtá s manželskou dvojicou Janou a Tomášom Šebovcami, v Prešove Babadlo s Alžbetou Verešpejovou a Jurajom Mantelom, v Malackách Žihadlo s Vladimirom Zetekom. Bratislavské súbory dopĺňa ešte Píraňa vedená Jonášom Jiráskom, divadlo Happy s Oľgou Hoffmanovou a Divadlo jedného herca s vynikajúcim Ivanom Martinkom. Pri BIBIANE, medzinárodnom dome umenia pre deti, vzniklo Štúdio vedené dramaturgičkou Evou Čárskou. Počas svojho pôsobenia získala väčšina súkromných divadiel významné ocenenia na medzinárodných festivaloch v zahraničí. Práve na spomínaných Mateřinkách, ktoré sa postupom rokov vyprofilovali na medzinárodný festival, dosiahli vysokého uznania od poroty a odbornej kritiky inscenácie Divadla PIKI.

Ale, hoci sme v deväťdesiatych rokoch zaznamenali nebyvalý nárast súkromných divadiel, predsa sa pre ne nenašla pôda na samostatnú prezentáciu. Niektoré súbory účinkovali na jednotlivých ročníkoch nášho medzinárodného festivalu Divadlo deťom až do jeho zániku (1997). Iné dostali priestor na bábkarskej prehliadke MINIFEST TOP v Topoľčiankach (pre nedostatok finančných prostriedkov zanikol), ktorý vznikol z iniciatívy Idy Hledíkovéj. Ďalšie sa stali súčasťou programu festivalu Bábkarská Bystrica. Určité predpoklady na konanie pravidelných prehliadok divadiel tohto typu sa ukázali v projekte Radka Bachratého BÁBKA ROKA '98. Bachratý sa sústredil na každoročné výtvarné oceňovanie bábok a masiek. Sprievodným podujatím tejto akcie boli aj vystúpenia sólových bábkarov alebo súkromných divadiel. Myslel som si, že na tomto základe sa vytvorí tradícia prehliadok, sústredená do niekoľkých dní. Nestalo sa tak. Otvorila sa známa otázka, kto bude takýto festival financovať. Podujatie Bábka roka vtedy zachránila dramaturgička Eva Čárská, ktorá usporiadala výstavu v priestoroch BIBIANY, ale vystúpenia súkromných divadiel sa tým nevyriešili. Tušil som však, že na tejto pôde sa môže najskôr zrealizovať predstava bábkových prehliadok súkromných divadiel. Za aktívnej spolupráce BIBIANY s Divadelným ústavom sa nám to aj podarilo. Musel som ale ustúpiť od svojho pôvodného zámeru trojštvdňovej prehliadky a podriať sa letnej prevádzke BIBIANY (júl, august) a s ňou spojených nedeľných predstavení pre deti.

Tak vznikla v roku 2001 koncepcia Prehliadky alternatívnych a bábkových divadiel pre deti s medzinárodnou účasťou. Jej súčasťou bola aj malá výstavka fotografií umiestnených na paneloch z predstavení súkromných divadiel. Bola to prvá prezentácia všetkých neštátnych bábkových divadiel na Slovensku. Pripravil som ju v spolupráci s Divadelným ústavom a dal som jej názov HRÁME

PRE VÁS. Už v nasledujúcom roku sa pod touto hlavičkou konala v priestoroch BIBIANY prehliadka alternatívnych a bábkových divadiel. Ak sme ešte v roku 2001 striktno dodržiavali požiadavku účasti iba súkromných, teda štátno nepodporovaných divadiel, už v nasledujúcom roku sme od nej upustili. Tvorbu pre deti predškolského veku robia totiž nielen súkromné, ale aj štátne divadlá. A práve na prehliadke Hráme pre vás sa ich predstavenia dostávajú do vzájomnej konfrontácie. Návštevník, ale aj kritik, tak môže posúdiť ich umeleckú úroveň. Celé podujatie finančne zastrešila BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti. Eva Čárská prevzala zodpovednosť za dramaturgiu prehliadky. Počas troch ročníkov sme mohli v BIBIANE privítať nielen slovenské súkromné a štátne divadlá a sólistov, ale aj súbory z Čiech, Maďarska, Chorvátska a Nemecka.

Keď som si pred niekoľkými rokmi post'ažoval spisovateľovi Danielovi Hevierovi, že na Slovensku nemáme festival podobný českým Mateřinkám, prehodil so samozrejmovou ľahkosťou, že by sa mohol nazývať ŠKÓLKOVINY. Nuž, čakám, kedy sa takéto trojdňové Škólkoviny ako pravidelný festival bábkových divadiel s inscenáciami pre deti predškolského veku, uskutočnia.

(Autor je historik a kritik bábkového divadla.)